— Nu'ĭ adevărat.

2 Iunie.

Ţi-am fost scris că plec peste treĭ zile; iată opt şi sînt tot aicĭ! «Eştĭ un om fără hotărîre!» veĭ zice tu ca tot-dauna. Dar dacă aĭ şti causa, ţĭ-aĭ retrage vorba îndată.

Eŭ sînt ca omul acela care după ce a clădit un palat măreţ, după ce s'a îmbătat de fel de fel de vise că va trece la umbra luĭ o viaţă fericită, vede picînd într'un minut edificiul săŭ.

Mărioara, acel înger ce'mĭ da vieaţă, acel suflet candid, curat, nu maĭ este! Vorbele eĭ, zîmbetul eĭ, amorul eĭ, săruturile eĭ, fum şi minciună! Iubeşte pe altul.

Ţĭ-aducĭ aminte unde eram, pe la sfîrşitul scrisoriĭ din urmă?

După ce rămăseĭ singur, un fecior îmĭ aduse supa. Acesta este un om din felul acelora de care se zice: *îi prinde mîna la toate;* unul din oameniĭ aceia ce vorbesc singurĭ cînd nu se află un al douilea.

— Mări! Aşĭ fi dat simbria mea pe un an s'o fi ucis eŭ!... Să fi văzut atuncĭ, Duminica la horă, cum s'ar fi uitat fetele la mine! Păn şi fata popiĭ cu ochiĭ verzĭ

ca brîul diaconiţeĭ... şi nişte buze.., par'c'a mîncat vişine..., dar fudulă cum nu ţĭ-a maĭ dat ochiĭ... Maĭ lesne te apropiĭ de moş popa cînd adună colacĭ Duminică... Zăŭ, maĭ bine de d-voastră boĭerĭ... Cuconiţa Mărioara, fată de boĭer, şi...

— Şi ce?

— Ce, nu ştiĭ?

— Ce să ştiŭ?

— Ce am zis?

— Aĭ zis: Mărioara, fată de boĭer, şi...

— Şi... dar să nu mă spuĭ.

— Nu te teme.

— Se lasă de o sărută domnu Lisandru.

-- Cum poţĭ s'o zicĭ asta?

— Nu'ĭ vina mea... nu face foc că fum nu ese.

— Aĭ dovadă?

— Colo! colo! zise el bătîndu-şĭ pĭeptul.

Atuncĭ scoase un bilet şi mi'l dete. Il deschid repede şi citesc:

«Amorul tăŭ e minciună! Trebue să'mĭ dovedeştĭ ca să mă încredinţezĭ... Te aştept la mĭezul nopţiĭ, în grădină lîngă leul de marmură..»

Această lovitură fu crudă; dar mă mîngiĭam că tot nu va fi adevărat.

Toţĭ sîntem ast-fel: moartea vine să ne

închiză ochiĭ; noĭ simţim şi tremurăm; cu toate aceste, o rază de speranţă zîmbeşte încă între noĭ şi mormîntul nostru. Cea din urmă rază de speranţă sboară cu cea din urmă suflare a vieţiĭ!

Feciorul luă cu el scrisoarea şi blestemile mele.

Zoe veni.

— Eştĭ gînditor? îmĭ zise ea.

— Mĭ-am schimbat hătărîrea.

— Cum?

— Nu maĭ plec.

— Bravo, zise copila cu bucurie.

— Am gîndit aşa: Zoe vrea să rămîĭ aicĭ. Aceasta îĭ face plăcere..., de ce să n'o ascult?

— Adevărat?

— Foarte adevărat, îngerul meŭ!

4 Iunie

E noapte..., încă cincĭ minute. Mărioara are a veni în grădină... Să mă scol, să ascult....! Toată lumea doarme..... E mĭezul nopţiĭ, şi nopţile de vară sînt micĭ!.... Nu se aude nimic, de cît privighetoarea care din cînd în cînd obosită sloboade cîte un trist ţipăt, descordat ca dorul inimiĭ mele... Minute fatale! Voĭ o

să hotărîţĭ soarta mea... Orologiul de la poarta curţiĭ bate miezul nopţiĭ.... Tot corpu 'mĭ tremură... Picĭoarele mele slabe abĭa mă ţin...; iată-mă lîngă statul Ĭeuluĭ... Să mă ascund după aceştĭ arbuştĭ de liliac, ca să văd de la întuneric adevărul ce o să 'mĭ sdrobească inima!.... Nicĭ o frunză nu se mişcă...; bolta ceruluĭ e încărcată de norĭ...; auz o şoaptă!... O umbră înaintează prin întuneric... Alecsandru se pune pe pĭedestalul statueĭ, şi începe a şuera uşor, un cîntec monoton şi discordat...; trec zece, cincĭ-spre-zece minute.... Mărioara nu maĭ vine... Poate sînt înşelat!... Cîte bănuirĭ nu 'mĭ trec prin cap.... Dar auz fîşiitura uneĭ rochiĭ!.... O femee trece pe lîngă mine şi merge spre Alecsandru... O şoptă!... Să ascult!...

— Mi-aĭ zis să viŭ aice, dacă te iubesc. Iată-mă. Ah, Alecsandre! mustrările ce'mĭ facĭ nu le merit!...

Ce auz!... Aceste vorbe!... Nu e Mărioara!...

5 *Iunie*.

— Aĭ dat biletul Mărioareĭ? întrebaĭ eŭ pe feciorul cel limbut.

— Nu l'am dat C. C. Mărioareĭ; dom-

nul Lisandru mĭ-e drag să 'l bag de cap în sîn! Lasă că 'mĭ zice: heĭ! mă! mi se uită la mine printr'un petec de sticlă, dar nu scoate să 'ţĭ dea o para!...

— Ce-aĭ făcut dar, biletul!

— L'am dat cucoaneĭ duducăĭ, ca să se bată draciĭ în capete.

Atuncĭ înţeleseĭ că femeĭa din grădină era Duduca.

— Maĭ am un bilet, zise feciorul; acesta este de la C. C. Mărioara; am să-l daŭ Domnuluĭ Lisandru.

— Să vedem.

Luaĭ biletul.

«Alexandre,

«Pentru ce te plingĭ de mine? Cum a «putut să 'ţĭ treacă prin minte că o să'mĭ «placă Manoil! Am maĭ bun gust, trebuĭ «să ştiĭ... Manoil! un om care nu ştie de «cît a face versurĭ, şi care nu are alta «de cît poezia; care nu este de potriva «mea, nicĭ după raportul nobilimiĭ, nicĭ «după raportul bogăţieĭ... Eştĭ copil! Ş'apoĭ «el o să plece... Ce dovadă poate fi maĭ «bună împrotiva bănuelilor tale».

— Lasă-mĭ biletul acesta.

— Ia-l, îmĭ zise feciorul.

Ah! Mărioară! socoteam că eştĭ o cochetă; dar eştĭ o infamă.

7 Iunie

— Mĭ-aĭ fost dat parola să plecĭ, îmĭ zise Mărioara.

— Mărioară! iĭ ziseĭ, cu mîna asta nu pot scrie. Voĭ să însemnez rufele ce am dat la spălătură...; scrie, drăguşoara mea!

Ea luă pana şi hîrtiea şi scrise cele ce iĭ dictaĭ. După ce-ĭ mulţămiĭ luaĭ talismanul acesta, şi 'l ascunseĭ în sîn, ca să cercetez în urmă dacă scrisoarea seamănă cu a biletuluĭ.

— Aşa dar o să plecĭ? Mă maĭ întrebă Mărioara...

— Voĭ pleca, drăguţă...; dar pentru ce vreĭ să mă goneştĭ aşa curînd!... Eĭ, Mărioară! Ştiŭ eŭ de ce vroeştĭ tu să plec...

Ea roşi şi zise:—Nu aveaĭ trebuinţă să mĭ-o spuĭ căcĭ ţi-am spus-o eŭ.

— Nu ascunde simţiminte adevărate sub vorbe măgulitoare şi făţarnice...

— Ce vreĭ să zicĭ? Nu te înţeleg, Manoile! Ce vrea să zică schimbarea asta repede?

— Schimbarea asta repede! Aĭ cuvînt,

e repede...; dar ce face timpul, o oară, o minută, pot face maĭ mult de cît un secol... Dacă vre-odată lumea s'ar sdrobi, un minut, o secundă ar fi destul pentru aceasta: eŭ sunt o mică atomă, pentru-ce te mirĭ că m'am schimbat atîta de curînd? Nu mă înţelegĭ, mi-aĭ zis. Ascultă, Mărioară! Iţĭ voĭ vorbi cu demnitate şi cu respect, şi nu pentru că meriţĭ, dar pentru că nu mi se cuvine mie nicĭ odată... a vorbi cu nişte ast-fél... Tu, Mărioară, iubeştĭ pe altul; nu te mustru pentru aceasta; nicĭ nu vroĭ să vorbesc ca un preceptor...; dar te mustru pentru că m'aĭ amăgit! Dacă nu mă iubeaĭ, dacă altul era în inima ta, pentru ce nu m'aĭ respins? Atuncĭ, stima mea ar fi crescut pentru tine..., acuma simt numaĭ un dispreţ adînc!.... Nu ţĭ-am făcut nicĭ odată nicĭ un răŭ, pentru ce să vroeştĭ nenorocirea mea? Pentru ce să mă înşelĭ? Nu eram fericit poate înainte de a te iubi, dar credeam în fericire; credeam în sinceritatea oamenilor şi în sfinţenia unuĭ cuvînt dat.... Astă-zĭ mĭ-aĭ răpit credinţa aceasta! Erĭ, inima 'mĭ era încă tînără; astă-zĭ, un bătrîn de o sută de anĭ nu ar vroi să'şĭ schimbe inima cu mine! Cînd

te-am văzut pentru întîia oară, credeam că întîlnesc un înger, înconjurat de aereala tuturor calităţilor luĭ; fruntea ta strălucea de inocenţă, si îmĭ zicea: minciuna este streină de buzele acestea, sărutarea doarme încă pe fruntea asta candidă! Fie-ce vorbă a ta, răsuna la urechile mele, ca o muzică dumnezeĭască; şi abia una murea pe buzele tale, şi alta mîngîĭa urechĭa mea!... Astă-zĭ, acea ființă dulce şi curată, s'a stins ca un vis poetic! Astă-zĭ, inima mea s'a închis la orĭ-ce iubire; amorul tăŭ pare că n'a egzistat nicĭ odată! Dar ce răŭ ţĭ-am făcut pentru ca să merit o ast-fel de trădare?

Vorbind aşa mă înecasem în lacrămĭ.

— Nu; nu se poate!... am auzit şi am văzut răŭ... Nu, căcĭ ar fi prea trist, prea crud pentru omenire!...

Plîngeam ca un copil şi căzuĭ pe pat, unde 'mĭ ascunseĭ lacrămile şi suspinele mele.

— Eştĭ nebun! îmĭ zise ea. Nebun! Ce lucru aduce bănuĭeala în inima ta, Manoile!

— Un bilet ce ţi-a scris Alecsandru, şi altul ce ĭ-aĭ scris tu luĭ....

— Din aceasta şi maĭ puţin înţeleg!...

Dar sunt eŭ răspunzătoare de cele ce scriŭ alții? Eștĭ sigur că biletul ce zicĭ c'am scris eŭ, este adevărat?.... Apoĭ cine te încredințează că acela ce a scris biletele astea n'a voit să facă intrigĭ?... Manoile! Tu aĭ inimă bună și nobilă; dar eștĭ copil și lesne crezător!... Osîndeștĭ făr' a te gîndi îndestul. Nu, tu nu cunoștĭ inima mea; nu știĭ ce amor are ea pentru tine; nu cunoștĭ încă ce sint oameniĭ; biletele acestea nu pot fi scrise de mine, nicĭ de Alecsandru.... Gîndeștete bine.... Adu-țĭ aminte! Smărăndița te iubește: ea poate vrea să pue răceală între noĭ... Gelozia este demnă de orĭ-ce întreprindere....

— Smărăndița! ah! nu...Vĭeața 'mĭ pun pentru dînsa!

— Cugetă bine: Cine țĭ-a dat biletele aceste?

— Un fecior.

Un fecior? Vezĭ? De unde știĭ că acela nu era un poruncit... Dar eŭ nu vroesc, acuzînd pe alțiĭ, să mă desvinovățesc eŭ... Cercetează singur.... Pîn' atuncĭ lasă-mă să 'țĭ spun cît te iubesc!... Ah! Manoile, amar aĭ întristat inima mea cu vorbele tale! Eștĭ foarte nedrept, Manoilul meŭ! Vreĭ să auzĭ ŭn cuvînt încă de amor?...

Din ziua în care te-am văzut, o îngerul meŭ! o viață nouă a început pentru mine! Zilele trec pline de dulceață și de fericire! Așĭ vroi ca vĭeața mea să nu maĭ aibă sfîrșit, saŭ să sĕ stingă într'unul din minutele acele cînd îmĭ zicĭ: te iubesc!.. Dar tu eștĭ crud..., simțĭ plăcere cînd vezĭ curgînd lacrimile mele! Eștĭ fericit cînd îmĭ zdrobeștĭ inima! Dar pentru aceasta nu te pot urî, sufletul meŭ!

Vorbind ast-fel, fruntea eĭ se plecă pe fruntea mea...; buzele noastre se întîlniră, lacrimile noastre se amestecară; uitaĭ tot.

8 Iunie

Fericire! fericire! Dulce sorginte către care sufletul meŭ sboară însetat! In deșert vroĭ să sorb din undele tale: tu te usucĭ, îndată ce atingĭ de buza mea!

Haragul de vie cade, și în căderea luĭ atrage vița după sine.

Ast-fel și femeĭa în căderea eĭ, atrage omul care 'șĭ legase ursita de ursita eĭ.

Mărioara m'a tîrît în căderea sa.

— Sigur eștĭ că 'ĭ vinovată? Mă veĭ întreba.

Ascultă:

Indată ce eși de la mine, deschiseĭ

biletul eĭ către Alecsandru; îl alăturaĭ cu scrisoarea Mărioareĭ ce 'mĭ lăsase însemnînd rufele.

Scrisoarea e tot aceĭa, nicĭ o deosebire!

— Vezĭ dar, că toate s'aŭ isprăvit.

9 Iunie

Umblu fugar pe dealurĭ și pe văĭ.

— Ce te facĭ? mă întrebă Zoe astă-zĭ. Toată lumea te doreşte, mătuşica e tare îngrijită!... Nu e bine ce facĭ!... Eştĭ trist, tăcut, suferĭ, şi nu vreĭ să spuĭ nimăruĭ ce aĭ!... Socoteştĭ că nimenĭ nu merită încrederea?

11 Iunie

Nu maĭ sînt stăpin nicĭ pe necazul meŭ, nicĭ pe lacrămile mele!.. Dar lumea aceasta este un infern! O Dumnezeul meŭ, nu mă lăsa!...

Iţĭ aducĭ aminte: făgăduisem uneĭ fete să'ĭ daŭ patru sute leĭ, pentru ca să scoată pe tatăl săŭ de la închisoare?... Eĭ bine, poţĭ să mă mustri şi să mă blestemĭ!... sînt un nebun, un ucigător!... Abia erĭ mĭ-am adus aminte de dînsa.

Erĭ dar, alergaĭ să'ĭ duc baniĭ; temîndu-mă să nu fie prea tîrziŭ.

Mă apropiu de casa eĭ. Pe prispă afară, văz un bătrîn cu părul alb și cu ochiĭ în lacrimĭ. Cîte-va femeĭ din sat; staŭ tăcute împrejurul săŭ. Ele îmĭ făcură loc.

— Unde este Tudora? întrebaĭ.

— Tudora?... îmĭ răspunse una din femeĭ cu lacrimile în ochĭ.

Adunarea lor, starea bătrînuluĭ, ce mi se părea a fi tata Tudoreĭ, îmĭ deteră o părere de răŭ.

— Iată tată-săŭ îmĭ răspunse femeĭa pe care o întrebasem.

— Moșule, unde este fiica ta?

— Ce vreĭ cu ea? zise acesta ridicînd capul.

— Iĭ aduc niște banĭ cu care să răscumpere datoria tată-săŭ.

— E prea tîrziŭ, răspunse moșul.

— Cum?... Unde e fata?

El îmĭ arătă cu mina casa.

— A murit? întrebaĭ cu nerăbdare.

— De murea, ar fi fost maĭ bine de ea, dar Dumnezeŭ a păstrat'o, pentru ca să mă amărască și maĭ mult!...

— Ce vrea să zică asta? spuneți'mĭ, pentru Dumnezeŭ!

Moșul îșĭ șterse ochiĭ cu mînica cămășiĭ, și 'mĭ zise:

— Cînd eram închis la sub-cîrmuire pentru datorie, bïata fată alerga din casă în casă să facă banii; dar fără nicï un folos, căcï oamenii din satul nostru sînt sărmanï.

Proprietarul auzi de una ca asta, și o chemă la curte.

— Ține patru sute de leï să scapï pe tată-tăŭ!

Atuncï copila plînse de bucurie.

— Dar avem să facem o tocmeală, maï zise proprietarul.

— Orï ce vreï, răspunse copila.

La chipul de învoïeală ce'ï spuse acesta, fata aruncă banii și eși plângind.

Sub-cîrmuitorul zisese Tudoreï că de n'a aduce banii în două zile, are să mă bată și să mă trimeată în hearä la Cîrmuire.

Peste două zile mă scoase din închisoare să mă bată. Atuncï Tudora veni țipînd și se aruncă în brațele mele.

— Nu'l batețï, strigă ea, căcï în două ceasurï aduc banii!

Copila fugi ca fulgerul, înainte de a apuca să'ï vorbesc ceva. Sub-cîrmuitorul peste două ceasurï primind banii, dete

poruncă să mă sloboadă. Eŭ atuncĭ pornii̇̆ cu copila la sat.

Cînd intraĭ în casă, Tudora era cu ochiĭ roşiĭ de plîns.

— Unde aĭ găsit baniĭ? o întrebaĭ.

Ea nu ştiea ce să'mĭ răspundă. Treaba asta nu'mĭ plăcu; nişte gîndurĭ rele îmĭ trecură prin cap. O muĭere îmĭ spuse maĭ pe urmă adevărul.

Copila, cu o zi maĭ nainte de a mă scoate să mă bată, era plină de bucurie; căcĭ zicea ea, aşteaptă un boĭer de omenie să'ĭ aducă patru sute de leĭ. Dar după ce scăpătă soarele, şi nu se arătă nimenĭ, bĭata copilă îşĭ smulse părul, şi plînse amar. Atuncĭ veni la dînsa o babă urîcĭoasă şi'ĭ zise:

— Mîĭnĭ or să bată pe tată-tăŭ; el slab şi bătrîn.... poate să moară în bătae..; stă în mîna ta să'l mîntuĭ... Haĭde la boĭeru să'ţĭ dea patru sute de leĭ..., tocmeala o ştiĭ...

Tudora nu ştiea ce să maĭ facă... Cinstea iĭ era dragă.., dar cum să mă lase să mă bată?... Afurisita de babă nu o slăbi, pînă ce'ĭ perdu sufletul!...

La aceste vorbe, unchiaşul scoase un gemăt de durere; apoĭ urmă:

— Cind aflaĭ aceste, perduĭ mințile. și luaĭ toporul s'o ucig. Dar cînd o văzuĭ în ochĭ, îmĭ căzu ferul din mînă, că'mĭ era dragă ca soarele. De unde aĭ luat banii, strigaĭ încă odată?

Ea puse ochiĭ în jos și tăcu ca pămîntul.

— De unde aĭ luat baniĭ, ticăloaso! o maĭ întrebaĭ.

Atuncĭ căzu la picĭoarele mele plîngînd.

— Tudoro! Tudoro! Numaĭ pentru tine rămăsesem încă în lume; părul meŭ alb, îmĭ sta cu drag pînă astăzĭ, căcĭ nu era rușinat..; la horă, la nuntă, nicĭ o fată nu era maĭ frumoasă! Oameniĭ ziceaŭ văzîndu-te: ferice de tatăl tăŭ! Iar eŭ auzind așa, plîngeam de bucurie! Tu creșteaĭ ca un brad verde dinaintea casiĭ mele, și călătoriĭ se opreaŭ ca să privească... Cind aveam vr'un necaz, mă întorceam acasă, și vederea ta mă făcea să uĭt durerile mele, căcĭ eraĭ curată ca îngeriĭ și'mĭ eraĭ dragă ca lumina! Astăzĭ copiiĭ m'or arăta cu degetul și vor zice: ĭată un tată ce șĭ-a vîndut sufletul fiiceĭ sale!... Trecătoriĭ vor ocoli casa mea de acum înainte! Cînd voiŭ avea un păs, vederea ta nu mă va mîngîĭa... O copilul meŭ! Fiĭ blestemată.

Astfel îĭ vorbiĭ; dar ochiĭ meĭ se umplură de lacrămĭ... M'am căit... Vroiŭ s'o ridic... O Dumnezeule!... Nu zicea nimic.., nu vedea nimic. Nebunise!... Tudoră! Tudoră! Iartă-mă fata mea!

— Cine mă chĭamă? strigă Tudora din casa.

Unele femeĭ se depărtară cu copiiĭ în braţe.

Tudora eşi. Faţa eĭ era galbenă şi veştedă; ochiĭ stinşĭ în pulbere; straele sfîşiate.

— Cine mă chĭamă? strigă încă odată fără să se uite la mine.

— Eŭ... nu mă cunoştĭ?

Nefericita fată ridică ochiĭ asupra mea, buzele eĭ se întinseră şi se distinseră; ochiĭ eĭ străluciră un minut.

— Tu mă chemĭ?... Cine eştĭ tu?... Nu te cunosc! Ce caţĭ aicĭ?.. Ce maĭ vreĭ?

Atuncĭ faţa eĭ îngălbeni şi maĭ mult.

O mişcare nervoasă îĭ cuprinse tot corpul.

— Stăĭ! stăĭ! Tu mi-aĭ răpit vieaţa şi liniştea... Vroiŭ să te sugrum...

Vorbind ast-fel, se aruncă cu furie asupra mea, eŭ mă trăseĭ la o parte.

— A sburat! zise ea rîzînd cu hohot.

După aceasta, se întoarse în casă, şoptind: «tu creşteaĭ ca un brad verde inaintea casiĭ mele...»

— Ţine, ziseiŭ bătrînuluĭ: ĭată patru sute leĭ să'ĭ înapoeştĭ proprietaruluĭ. Maĭ ţine alţĭ patru sute să'ţĭ cumperĭ boĭ... Mîĭne voiŭ trimete un doctor.... Poate să o lecuĭască.

— Ceĭ patru sute leĭ aĭ proprietaruluĭ îĭ ĭaŭ, ca să răscumpăr cinstea sîngeluĭ meŭ; ceĭ-lalţĭ, nu; căcĭ nu am multe zile de traiŭ... De doctor nu este trebuinţă.

— Cine este proprietarul? întrebaĭ.

— D. Alecsandru... răspunse o femee!

— Te voĭŭ răzbuna cu sîngele meŭ!

12 Iunie

Un deşert amar este în inima mea!... Aşĭ vroi să mor! Nimic nu mă ţine pe pămînt!.. Ce gîndeştĭ tu despre suflet? Omul e prea neferice aicea jos, ca să sfîrşească aicea; prea sus prin facultăţile sale ca să aĭbă aceĭaşĭ ursită, ca o reptilă!.. Am cîte odată minute cînd sufletul meŭ se îmbată de o desmerdare cerească... Ah! cum aşĭ vroi atuncea, legănat de visul de raze al inimiĭ, să nu mă maĭ cobor în coperămîntul ţărănos în care sunt legat!.. Dar.., eŭ

rămîĭ încă în lume.., visele dulcĭ sboară, şi realitatea mă priveşte rînjind!..

Lăsaţi-mă cel puţin a crede că este o altă vĭeaţă, a căreia seninătate nicĭ un dar nu o turbură, unde mincĭuna este necunoscută, unde amorul este nesfîrşit... Intre noĭ să rămîĭe, cine poate dovedi că sufletul este nemuritor?

O! cărţile!.. Iaţă începutul durerilor meleĭ! Cum aşĭ fi vroit să fiŭ un muncitor de aceia ce'şĭ trec vĭeaţa în simplitate, şi nu se maĭ comunică cu cugetările altora!..

13 Iunie

Ştiĭ tu ce vrea să zică vĭeaţa de familie! Ah! dragul meŭ! Fără Smărăndiţa, fără Zoe, aşĭ fi mort!.. Ele sînt adesea pe lîngă mine, întrecînd toate dorinţele mele; întristîndu-se de întristarea mea; bucurîndu-se de cîte orĭ un zîmbet rătăcit îmĭ întinereşte faţa!.. Tu ştiĭ, abia sînt de douăzecĭ şi unu de anĭ! Cine mă vede îmĭ dă treĭ-zecĭ!

16 Iunie

Aicea se întîmplă, în umbră, lucrurĭ cu totul cĭudate. Erĭ eram singur în grădină.

Smărăndiţa veni acolo ţinînd în mină un bilet deschis.

— Ce însemnează gluma asta? îmĭ zise ea. Cum îmĭ facĭ declaraţiĭ, fără să'mĭ cerĭ voe? Aĭ uĭtat tocmeala noastră?

— Ce declaraţiĭ?

— Poate vreĭ să tăgădueştĭ? Ce este asta? Imĭ dete biletul şi citiĭ:

«Doamna mea!

«Toate aŭ un termin în vĭeaţă; este «timp de cînd sufăr în tăcere!.. Te ĭu«besc maĭ mult de cît vĭeaţa!.. Oh! dar «pana omenească nu este în stare să des«crie simţimintele noastre... Ea le profană «şi învălue flacăra dumnezeĭască a simţi«mîntuluĭ! Nu sînt vorbe, nu sunt ideĭ, «nu este nimic în lume şi în cer care să «esprime amorul meŭ!.. In starea dure«roasă în care sînt, două căĭ aŭ rămas «pentru inima mea, — să'ţĭ declar patima «asta, saŭ să mor!.. Dacă eştĭ rece la toate «acestea, cel puţin fiĭ generoasă.., lasă-mă «să cred, să sper, c'a maĭ rămas pentru «mine o zi dulce în vĭeaţă!..

«Ştiĭ bine: sînt copil.., nu'mĭ sdrobi «inima şi vĭeaţa cu dispreţul!

«Manoil»

— Era timp să rîd și eŭ odată! răspunseĭ rîzînd după citirea acestuĭ bilet. Un om saŭ o femee care se respectă, nu scrie bilete.

— Cred, Manoile, și'mĭ pare bine; dar vroĭ să descoper cine se apucă de ast-fel de intrigĭ fără gust.

— Așteaptă, îĭ ziseĭ; și scoțînd biletul Mărioareĭ, văzuĭ că scriptura pe icĭ pe colo semăna. Am aflat, îĭ maĭ ziseĭ, cine face intrigile astea.

— Cine?

— Oh! Nu'țĭ voiŭ spune nicĭ odată.

— Dacă nu este secretul D-tale, nu te silesc să'mĭ spuĭ.

— Nu este secretul meŭ, și nicĭ n'am dat parola să tac.

— Apoĭ dar ce te oprește?

— Vreĭ să știĭ? Eĭ bine! Scrisoarea asta este plăsmuită de Mărioara. Iată însemnarea asta de rufe, uĭtă-te și la bilet!..

— Aĭ cuvint, îmĭ zise ea. Apoĭ căzu în gîndurĭ. Nu spune nimănuĭ! îmĭ repetă ea.

Care este țelul Mărioareĭ, să facă ast-fel de intrigĭ? Vrea să mă gonească de aicĭ?

16 Iunie

Zilele trec şi dintr'una într'alta, întristarea cîştigă loc în inima mea.

Sînt atît de distrat, în cît am uĭtat să'ţĭ vorbesc de cele ce mi s'aŭ întîmplat în aste două treĭ zile.

Smărăndiţa, negreşit pentru ca să'mĭ facă plăcere, puse la cale să mergem la o mănăstire de maĭcĭ, în munţĭ.

Eram singur.

— Viĭ la mănăstire? mă întrebă Zoe intrînd. Imĭ alunecaĭ ochiĭ asupră'ĭ. Noroasa eĭ cosiţă era împletită cu bobocĭ de roze. O rochie de amazonă verde şi un guler alb de batistă, era toată podoaba eĭ. In mînă ţinea o pălărie de pae; în cealaltă un bicĭ.

— Vreĭ să mă însoţeştĭ călare? Alt-fel mătuşica nu mă lasă să încalec.

— N'am gust să văd mănăstirea, domnişoară.

— Eŭ viŭ să te rog.., dacă nu'ţĭ face plăcere, nu veni; voĭŭ rămînea şi eŭ acasă.

— Văd că refuzul meŭ te costă: nu vroĭ să mă crezĭ atît de răŭ.., viŭ, domnişoară!

— Viĭ?

— Ce n'ar face cine-va pentru un înger atît de dulce!..

N'apucă a auzi cuvintele mele, şi Zoe eşi sărind de bucurie şi spuindu'mĭ că la scară este un cal înşelat pentru mine.

— Aĭbĭ grije de Zoe, îmĭ zise Smărăndiţa cînd pornirăm. Să nu facă nebuniĭ, şi să o răpească calul.

Zoe abia se văzu în cîmp, şi puse calul în galop: trebuĭa să mă ţin de dînsa după ordinul ce'mĭ dase Smărăndiţa.

In tot cursul călătorieĭ, Mărioara întorcea capul către mine.

— Ce are Mărioara de se tot uită la d-ta, îmĭ zise frumoasa mea amazonă.

— Domnişoară, maĭ opreşte-ţĭ calul, căcĭ nu mă pot ţinea de d-ta maĭ mult... Ş'apoĭ al meŭ e cam tare în gură şi mĭ-a cam obosit braţul.

— Dar d-ta de ce nu vorbeştĭ Mărioareĭ? Poate aĭ vre-o bănuĭală pe dînsa?.. De cînd am înţeles aceasta, nu'mĭ maĭ e dragă.

După o oră de călătorie, ajunserăm la porţile schituluĭ. Stariţa ne eşi înainte. Intrarăm într'o sală foarte curată, dar foarte simplu mobilată. Sărutarăm mîna stariţiĭ, apoĭ şezurăm.

După cîte-va vorbe ne însemnătoare, Smărăndiţa începu cu stariţa o convorbire religioasă, din care nu înţeleseĭ nimic.

Zoe venise lîngă mine. Ea era fragedă şi rumenă ca un frag. Vroĭa să'mĭ vorbească de caĭ, — şi vorbele se înecaŭ în buzele sale; atîta mulţămire avea să'mĭ vorbească!

— Ia uĭtă-te, îmĭ şopti, Mărioara ce răŭ se uită la mine!

— Nu băga de seamă!

— Dar nu ĭ-am făcut nimic.

— Ce spuneţĭ voĭ acolo la ureche? ne zice d. M. Colescu.

Zoe roşi ca sîngele.

Două surorĭ tinere aŭ adus dulceaţă şi cafea. Una din ele, care părea a fi maĭ mare, avea numaĭ şease-spre-zece anĭ; frumoasă ca o zînă. Cealaltă de o frumuseţe maĭ mediocră, dar cu ochiĭ mult maĭ frumoşĭ negri, în care se îneca cel ce se uĭta la ea.

Maĭca stariţă ne spuse că aceste două surorĭ mîĭne aŭ să se călugărească, şi ne invită să asistăm la ceremonie. La aceste vorbe fetele, care sta în picĭoare aşteptînd să ĭa felegenele de cafea de la noĭ, schimbară feţele; cea maĭ mică eşi, ĭar

cea maĭ mare plecă capul în jos şi scăpă cîte-va lacrimĭ în table. Eŭ, care o priveam, mîntuindu'mĭ cafeaua, mă sculaĭ să puĭ felegeanul pe tablă, şi ea atuncĭ ridică la mine doĭ ochĭ frumoşĭ albaştri care se scălda în lacrămĭ ca două viorele în roua dimineţiĭ.

După ce adună toate felegenele, tînăra fată eşi.

Poţĭ să'ţĭ închipueştĭ de cîtă întristare s'a umplut sufletul meŭ !

Sărmană copilă! Tu nu aĭ fost născută să te vestejeştĭ la umbra acesteĭ închisorĭ! Cînd te-aĭ născut pe lume, maică-ta te legăna pe braţele sale şi visa ·pentru tine cununa maritagĭuluĭ! Această cunună se schimbă într'un văl etern!

Maĭ tîrziŭ, cîte vise frumoase nu îmbăta închipuirea ta cea tînără! Tu visaĭ o vĭeaţă dulce şi plină de ĭubire în sînul uniĭ familiĭ!.. Un soţ june şi frumos ca visele tale; palate, diamanturĭ!.. Ah! Iată-te astăzĭ aruncată în mijlocul unor inimĭ ce nu maĭ bat pentru lumea aceasta! Soţul tăŭ, este crucea altaruluĭ; veştmintele'ţĭ aurite, rasa ta; diamantele, lacrămile tale; palatul tăŭ, biserica!... Un sunet trist de clopote, mă trezi din aceste meditaţiĭ.

— Imĭ pare răŭ, zise starița, că ațĭ venit într'o zi tristă. Clopotul vestește despărțirea dintre noĭ a uneĭ surorĭ. Vă rog, dațĭ'mĭ voĭe să'mĭ împlinesc astă tristă datorie, de a fi față la înmormîntare.

Damele arătară dorința de a merge împreună cu starița în ogradă spre a merge la biserică. Domnul N. Colescu, și Andreĭ le urmară.

Eŭ, rămăseĭ în galeria chiliilor ce dă asupra ogrăziĭ. Mă puseĭ pe o laviță care era acolo.

O călugăriță de o vîrstă cam înaintată, dar de o figură foarte dulce, trecu pe lîngă mine.

— Cine este sora aceasta ? o întrebaĭ.

— O domnule ! domnișorule ! Istoria suroriĭ aceștia este vrednică de știut,... zăŭ așa !

— Te rog spune-mĭ-o măĭcuță !

— Sint două lunĭ, răspunse călugărița, răposata se afla în casa părintească. Era tînără și frumoasă. Părințiĭ eraŭ bogațĭ și le era dragă căcĭ numaĭ atîta fată aveaŭ. Fetele vecinilor o pismuiaŭ, căcĭ nu era nicĭ una ca dînsa de frumoasă. De odată, fața eĭ începu a se schimba și a se veșteji ca o floare bătută de brumă ; ochiĭ i se umpleaŭ

în tot minutul de lacrămĭ... Nu maĭ eşĭa din casă... Indeşert bieţiĭ părinţĭ căutaŭ chipurĭ s'o desmerde: nimic n'o mîngîĭa. Tată-săŭ, ne maĭ ştiind ce să'ĭ facă, îĭ zise într'o zi că este hotărît s'o mărite, şi îĭ lasă voĭe să'şĭ aleagă singură soţul. Copila zîmbi cu amăracĭune, şi răspunse: dacă mă ĭubiţĭ duce-ţi-mă la mănăstire. Părinţiĭ eĭ, întîĭ nu vroiră, dar văzînd că fata de ce mergea, melancoliea'ĭ creştea, nu maĭ avură ce face, şi o aduseră la mănăstire. După ce a venit aice, îşĭ trecea zilele în lacrămĭ şi în rugăcĭunĭ ca cînd o mustrare de cuget o gonea. Cînd eşea din chilie, mergea numaĭ la biserică, şi nu vroĭa măcar să se uĭte la verdeaţa dealurilor şi a brazilor ce încungĭură mănăstirea. C'o zi înaintea morţiĭ, chĭemă toate maĭcele să le vorbească.

— Zilele mele s'aŭ numărat, zise ea. Astăzĭ, mîĭne voiŭ lăsa lumea asta deşartă. Pentru aceea vă chĭem înaintea plecăriĭ mele, ca să vă desvălesc durerile mele.

Eram fată tînără şi fericită la părinţĭ; dar într'o zi patima intră în inima mea... O bune maĭce! Ertaţi-mă, dacă în minutul cînd plec dintre voĭ, vroiŭ să zic un cuvînt care nicĭ odată n'a profanat ure-

chea voastră!.. Am ĭubit!.. Acela ce'mĭ era drag, nu 'a fost demn de curăţenia inimiĭ mele... Eŭ credeam că mă ĭubeşte... Cine la vîrsta mea nu s'ar fi înşelat? Nu mă întrebaţĭ de numele săŭ... In rugăcĭunile voastre rugaţĭ pentru sufletul luĭ, căcĭ e un suflet pĭerdut.., abătut de la legile luĭ D-zeŭ.., un suflet negru care negreşit a să cază în negre prăpastiĭ!..

Aşĭ vroi să afle că la a mea plecare din lume l-am ertat!

Vorbind ast-fel se înecă în plîns.

A doua zi maica stariţa merse să o vadă. Ea era culcată pe un pat. In locul veştmintelor călugăreştĭ, ea purta o rochie albă de mireasă; o cunună de roze pe frunte. Cine o vedea astfel, socotea că doarme. Era moartă.

Astfel vorbea călugăriţa, şi încetă. Iar eŭ rămăseĭ cufundat în gîndurĭ amare.

— Şi cine să fi fost înşelătorul eĭ!

— Asta nimenĭ nu ştie. Din toate călugăriţele şi surorile din mănăstire, ea trăĭa maĭ bine cu una din surorile care slujesc la maĭca stariţa..; aceea poate să ştie...

— Dar surorile aste care slujesc la stariţa, cine sînt!

— Sînt fete de boĭer. Mîĭne se călugă-

resc. Ele nu vroïesc; maïca starița a trimes de știre frateluï lor, care trebuïe să vie, că nu șeade departe.

— Ș'apoï cum să se călugărească cu sila?

— Eï, domnule! Dacă este stăruința părinților, și dacă părinții sînt boïerï... Pentru noï cele sărace, altă socoteală; ne călugărim cînd vroim, și dacă vroim...

Călugărița mă lăsă, și eŭ rămăseï zdrobit de amărăciune. Poate-se, în secolul în care trăim, să se tolereze astfel de tiraniï? Auzï colo! Călugărie cu de-a sila! Și pentru ce? Pentru ca un părinte să facă maï fericiți pe uniï din fiï; pentru ca un frate să mănînce moștenirea părintească? O Dumnezeul meŭ! Răï sînt oameniï pe lume!

Dăduserăm frgăduința să rămînem pînă adoua-zi; ceremonia înmormîntăriï se isprăvi și societatea noastră ïarăși se întruni în salonul starițiï.

Lumînările se aprinseră, căcï era seară, și lumina lor se lupta cu lumina luniï care răsbătea pe ferestrele salonuluï.

Eŭ eșiï, cu hotărîre să mă preumblu în împrejurimile mănăstireï. Cînd mă coborîï în ogradă, văzuï o trăsură cu patru

caï ce sosise. Din ea se cobori D. Alecsandru K... Mă făcuï că nu'l cunosc, şi eşiï pe poarta mănăstiriï. Mă indreptaï către nu ïaz care se vedea lucind pe vale, puţin maï în sus. Ajungînd acolo, mă aşezaï pe mal, pentru ca să mă arunc ïarăşï în meditaţiile mele.

Cerul e senin, ca sufletul cel nevinovat... Stelele nenumărate ca nisipul măriï, scînteïază care de care maï mult; ochïul care le priveşte se îneacă în ele!.. Luna ca un glob de aur, învioşază noaptea, care este simbolul întristăriï... Imprejurul meŭ e numaï o armonie răpitoare!... Grieriï ce şuşue.., prepeliţele ce se întrec cu cărsteiï.., murmurul rîuluï care pe de-asupra ezetureï cade într'o mică cascadă pe un jgheab... Pe luciul apiï alte stele şi altă lună se întrec în strălucire, şi ochiul încîntat pune sufletul în mirare... Dumnezeul meŭ! In estazul în care mă găsesc, tu oare m'aï aruncat?.. Cugetările mele tu oare mi le răpeştï în minutul acesta?.. Ce fericire! Lasă-mă, Doamne, pentru toată vïeaţa în starea aceasta, orï fă ca să mor fără întîrziere!..

Dar ce aud!.. Tăcerea se întrerupe împrejurul meŭ!.. Un tropot... O fiinţă înain-

tează repede fugind... Dumnezeul meŭ!.. Ce vrea să facă...

— Opreşte-te! strigaĭ ridicîndu-mă în picĭoare.

— Ah!.. Şi văzuĭ căzînd la pămînt fiinţa ce mi se părea că e o vedenie.

Mă apropiaĭ... Ce să văd!.. O femeĭe!.. Mă uĭt, ea leşinase!.. O ridic... Sora cu ochiĭ albaştri care'mĭ dăduse cafeaua la stariţa!. Imbrăcată într'un capot negru... ne încinsă.., desculţă.., cu capul gol, şi cu pletile sbîrlite în neorînduĭală pe umere.. Dumnezeul meŭ! Ce să fac!..

O ţineam încă rezemată pe genuchĭul meŭ, şi uimit de asemine întîmplare, nu ştieam ce hotărîre să apuc... In sfîrşit simţesc că peptul i se bate.., începe a mişca.., se uită la mine.., sare de odată în picĭoare..., se smuceşte de la mine.., ĭar o apuc...

— Ce aĭ pentru Dumnezeŭ! îĭ ziseĭ.

— Vroiŭ să mor, lasă-mă să mor!

— Ce fel?

— Acolo! acolo! îmĭ zise ea, arătîndu'mĭ heleşteul şi trăgîndu-se spre el.

— Nu te voiŭ lăsa nicĭ-odată; nu! Dar vino'ţĭ în fire, pentru D-zeŭ! Să te omorĭ? E păcat. Eştĭ tînără.., trebuĭe să te bu-

curĭ de vĭeață... Eștĭ frumoasă.., poțĭ să fiĭ fericită...

— Fericită! Oh! Dumnezeule! Lasă-mă să mă'nec!

După împrotivirile ce'ĭ făcuĭ, in sfîrșit o făcuĭ să'mĭ spue istorĭa eĭ.

Ea împreună cu soră-sa, rămăind fără de părințĭ, fură date de fratele lor cel maĭ mare spre creștere pe lingă o mătușe a lor, călugăriță. Crescătoarea lor, in devotismul eĭ. credea că ar face mare serviciŭ luĭ D-zeŭ, ademenindu'șĭ nepoatele la vĭeața monahală. Fetele de și intrevedeaŭ în lume o altă fericire, dar nu avea ce face, căcĭ în timiditatea lor nu se puteaŭ opune mătușiĭ: apoĭ că fratele lor le spunea hotărîtor că el nu va avea cu cu ce să le inzestreze spre a le mărita, și chiar de ar avea ar fi prea tirziŭ, căcĭ vîrsta li s'a inaintat și ele n'aŭ apucat a ști nicĭ franțuzește, nicĭ a juca contradanțul. Călugărița muri și le încredință starițiĭ. Fratele hotărî să le călugărească numaĭ decît, spre a putea să le mănînce partea lor de moștenire.

Inchipuește-țĭ, frate, ce efect mĭ-a făcut cînd aflaĭ că aceste surorĭ nenorocite, sînt surorĭ ale luĭ Alecsandru K!...

Nu e destul atîta. Starița simțind că copilele nu vor să se călugărească, a dat de ştire frateluĭ lor. Acesta viind, a chĭemat într'o chilie pe Frosa, sora cea maĭ mare, şi închizînd uşa a întrebat-o de ce nu vroeşte a se călugări. Ea răspunse că vroeşte a trăi în lume. Atuncĭ porunci slugiĭ luĭ, şi o luă de cap, ş'apoĭ însuşĭ ticălosul de frate o bătu cu biciul pînă ce bĭăta copilă pronunță cuvîntul: vroiŭ.

— Iată pentru ce vroiŭ să mor îmĭ zise ea.

— Trebuĭe să te supuĭ soartiĭ, soro!

— Să mă supuĭ soar[illegible]... Dar dacă am o inimă.., dacă iubesc pe cine-va cu care vroiŭ să trăesc [illegible] toată vĭeața mea.

— Dar el, dacă te iubeşte, pentru ce te lasă în aşa stare?

— Nu este aicea, domnule! Tată-săŭ l-a trimis pentru nişte trebĭ ale sale peste hotar: închipuĭeşte-țĭ, el care mă ĭubeşte atîta de mult, cînd se va întoarce, ce o să simtă văzîndu-mă călugăriță.

— Pot să ştiŭ numele luĭ?

— Văd că eştĭ un tînăr cu inima nobilă. Mă încred; îțĭ spun: el este Nae P...

— Mĭ-a fost conşcolar.

— Poate şi prietin! Oh! Te rog, dom-

nule, mîntue-mă. Fă ceva pentru mine, căcĭ el iţĭ va fi îndatorat pentru toată vĭeaţa... Ce bun tînăr!... Nu'ĭ aşa? El mă ĭubeşte ca sufletul... Are o inimă...! Ştiŭ că are să se scîrbească cînd o auzi de moartea surori-sa.

— A avut o soră, care a murit?

— Dar.., chĭar astăzĭ am îngropat-o. Aţĭ văzut şi D-voastră.

— Tînăra care a îngropat-o astăzĭ?

— Aşa, domnule! Ea a murit jertfă fratelui meŭ.

— Aşadar, fratele D-tale este un monstru, pentru Dumnezeŭ!

— Ce! D-ta ştiĭ?

— Ştiŭ toată istoria, dar nu ştiam că fratele d-tale era care... Dar sora d-tale ce va face?

— Ea va face ceĭa ce voiŭ face eŭ, ea nu este hotărîtoare.

— Ascultă, domnişoară. De şi sînt tînăr, încrede-te în sfatul meŭ. Cu fratele d-tale nu este nimic de făcut; el este fără inimă, şi foarte hotărîtor.

Nimic nu poate să'ţĭ dea nicĭ un ajutor. Cu toată inima aş vrea să'ţĭ daŭ orĭ ce ajutor, dar îmĭ e cu neputinţă. Să'ţĭ pĭerzĭ vĭeaţa, e păcat, şi cu aceasta

ţi'aĭ ucide amantul care ştiŭ că are o inimă simţitoare. Să te împrotiveştĭ, este în deşert, căcĭ veĭ fi espusă la torturile fratelui. Călugăreşte-te, şi aceasta nu te poate opri a trăi cu omul care ĭubeştĭ.

— Să înşel pe D-zeŭ? O! Asta n'oiŭ face.

— D-zeŭ, carele este drept, nu va privi ca nelegĭuire amorul d-tale. Rasa care'ţĭ vor pune e cu sila; D-zeŭ îţĭ va da voĭe să o lepezĭ cînd nu veĭ fi vrednică a o purta.

— O Dumnezeul meŭ! zise bĭata copilă; fie după voĭa ta!

Mă întorseĭ cu sora în mănăstire.

Societatea noastră era adunată în salonul stariţiĭ. Alecsandru şedea pe un scaun lîngă stariţa. Smărăndiţa se preumbla.

— Unde aĭ fost, îmĭ zise ea?

— Am scăpat un suflet de la pĭeire.

— Ce fel? Dar pe aicĭ nu ştiĭ ce s'a întîmplat?

— Ştiŭ; vroeştĭ să'mĭ spuĭ despre surorile luĭ Alecsandru? Pe cea maĭ mare am scăpat-o de la moarte; era să se înece într'un heleşteŭ; din întîmplare aflîndu-mă pe acolo, am oprit-o de la hotărîrea eĭ,

— După ce a torturat-o ticălosul de frate, ea a ieşit din mănăstire, şi eraŭ cu toţĭ îngrijiţĭ.

— Dar ce zicĭ despre soarta copilelor acestora? Nu e chip a le mîntui?

— Nicĭ un chip. Ar trebui să se supuĭe soartiĭ.

— Pe cea maĭ mare am înduplecat-o.

— Bine. Cea maĭ mică nu rezistă. Maĭ tîrziŭ... vom vedea.

Convorbirea aceasta, făcută la o parte, nu fu auzită de nime. Stariţa ne anunţă ora de cinat. Zoe veni şi'mĭ luă braţul ca să trecem în salonul de refectorie, Alecsandru luă pe Mărioara; şi d. N. Colescu pe Smărăndiţa.

In timpul mesiĭ domnea o monotonie mare; toate sufletele pare că eraŭ ocupate de întristare. Alecsandru era schimbat la faţă, ca un om care s'ar lupta cu mustrarea de cuget, şi cu hotărîrea sa tot odată. Mărioara din cînd în cînd ĭĭ adresa cîte o vorbă, la care el nu răspundea decît cu vre un semn tăcut. Smărăndiţa era silită din cînd în cînd a răspunde cîte o vorbă scurtă la întrebările ce'ĭ făcea stariţa.

— Tot aşa trist eştĭ? mă întrebă Zoe.

— Nicĭ de cum.
— Aĭ auzit ce s'a trecut p'aicea?
— Știŭ toate, îngerul meŭ.
— Unde aĭ fost?
— M'am preumblat pe afară din mănăstire; am fost pîn'la heleșteŭ.
— Mi-aŭ vorbit niște călugărițe de heleșteul acela. Mĭ-aŭ spus că în el multe suflete s'aŭ înecat. Era teamă că sora luĭ Alecsandru să nu se fi aruncat acolo. Era să trimită starița s'o urmărească, cînd sa făcut nevăzută; dar Alecsandru a zis că s'o lase maĭ bine să se pĭardă, să nu'ĭ maĭ audă numele.
— In adevăr că era să se pĭardă nenorocita, dar eŭ am mîntuit-o.
— Ești un înger!
Cina se sfîrși. Fie-care se retrase în camera de dormit.
Eșiĭ încă odată în curtea mănăstiriĭ. Frumusețea naturiĭ mă îndemna să mă preumblu încă cîtva timp, și să mă arunc ĭarăși în meditațiile mele.
Trecînd pe lîngă biserică, luaĭ seama că e luminată. Mă duc la ușă.., o văd deschisă! Eraŭ aprinse numaĭ candelile, care răspîndeaŭ o lumină foarte slabă. In altar se auzea un glas obosit care cetea

la rugăcĭunĭ. Mă hotărăsc a intra... In dreapta şi în stînga, puţine călugăriţe, ocupaŭ cîte-va strane şi staŭ nemişcate ca nişte fantasme... Inaintea icoaneĭ Mîntuitoruluĭ, două fiinţe îmbrăcate în haine albe staŭ îngenuchĭete, şi din cînd în cînd făceaŭ semnu cruciĭl

Nu ştieam unde mă aflu... Părea că visez... O călugăriţă se coboară din strană, şi se apropie de mine... Recunoscuĭ călugăriţa care'mĭ vorbise în galeria stariţiĭ... Pofteştĭ să şezĭ în strană? îmĭ zise ea.

— Dar ce vrea să zică slujba aceasta în timp de noapte?

Tot-deauna cînd vre o soră este să se mărite cu Domnul, trebuĭe să se facă privighere. In sfîrşit, surorile de care ţĭ-am vorbit, se călugăresc. Iată-le colo înaintea icoaniĭ Mîntuitoruluĭ. In starea în care le vezĭ o să stea pînă mîĭne la liturghie cînd aŭ să primească shima. Dar pînă mîĭne nu e nimic de văzut.

Inaintaĭ puţin, şi văzuĭ întorcînd capul către mine fecĭoarele. Cea maĭ mare, după ce mă văzu, lipi fruntea de pĭedestalul icoaniĭ şi se îneacă în suspine. Cea maĭ mică, maĭ indiferentă, se întoarse cu nepăsare.

Eraŭ despletite, cu părul lăsat pe spinare şi pe umere; încălţate numaĭ cu călţunĭ albĭ de lînă; şi haina ce le acoperea o simplă cămaşă de lînă albă.

Pentru un minut credeam că mă aflu în timpurile antice, şi că văd două vestale osîndite de Druizĭ a fi îngropate de viĭ. Lacrămile îmĭ curseră fără să le pot opri; şi eşind mă suiĭ în camera mea.

20 Iunie

Amice! Scrisoarea precedentă fiind cam lungă cred că te-a ostenit cetind-o. Am hotărît dar să'ţĭ adresez una şi maĭ lungă spre despăgubire.

In sfîrşit acum mă găsesc iarăşĭ în casa domnuluĭ N. Colescu. Nu vroiŭ să'ţĭ maĭ descriŭ ceremonia călugărieĭ surorilor luĭ Alecsandru. Ast-fel de ceremoniĭ se văd, dar nu se descriŭ. Este ceva trist care'ţĭ rupe inima. Cînd se cîntă «din braţele părinteştĭ», trebuĭe să ştiĭ că de pĭatră să fie inima omuluĭ, trebuĭe să plîngă. Biserica era plină: tinerĭ şi bătrînĭ plîng la cîntarea numită ca nişte copiĭ; preoţiĭ şi cîntăreţele nu'şĭ puteaŭ face slujba lor de plînsete. Fecioara cu ochĭ albaştri, cînd ĭ-a pus preotul foarfeca în păr pentru ca

s'o tundă, a leşinat. Insuşĭ Alecsandu a leşinat! Poate că nicĭ o dată pînă atuncea mustrarea de cuget n'a influenţat inima sa. Eŭ unul, mă făcusem, nu ştiŭ de ce, ca marmura: aşteptam să se deschidă pămîntul ca să mă înghiţă. Cît aşĭ fi vroit în ziua aceea să plîng! Dar am fost treĭ zile bolnav, fiind că n'am avut lacrămĭ pentru treĭ minute.

La înturnare, domnul N. Colescu a încălecat calul meŭ, fiind că precum îţĭ spuĭ, eram bolnav. Eŭ şezuĭ lîngă Mărioara, avînd în faţă pe buna Smărăndiţă, care îngrijea de mine ca de un frate.

O! Smărăndiţa este un înger! Dumnezeul meŭ! cum de nu aĭ făcut toate femeile, după inima eĭ! Ce fericită ar fi lumea!

Dar Mărioara!... O! nu maĭ este nicĭ o îndoĭală.. Ea este o fată degradată.., eŭ un om perdut. Este scris să cunosc omenirea în ceea ce are maĭ urîcĭos. Lumea mă află atît de schimbat, cît se teme să nu'mĭ pĭerd minţile!.. Eŭ însumĭ mă tem de aceasta!..

21 Iunie

Erĭ seara am avut dispută despre literatura Romînească. Chipul cu care Romîniĭ judecă azĭ pe poeţĭ, este comic. Dar de ce să zic Romîniĭ? Maĭ bine cîţĭva oamenĭ fără de inimă saŭ ignorenţĭ.

Eraŭ două dame din Bucureştĭ, cu bărbaţiĭ lor. Ele veniseră să treacă vara la o moşie din vecinătate. Una din aceste dame se ocupă de literatură, de cînd un poet Romîn ĭ-a adresat un sonet.

— Pentru ce nu maĭ scriĭ? mă întrebă aceasta.

Eram într'unul din minutele cele rele; apoĭ această întrebare o auzisem aşa de des, că mă supăra.

— Pentru ce, şi pentru cine să scriŭ? îĭ răspunseĭ.

N'are cine să le cetească; ĭar ceĭ ce le cetesc nu înţeleg nimic. Un poet la noĭ este privit ca un bufon. Şi fiind că meseria bufonilor este maĭ gustată de cît poezia, poeţiĭ s'ar face maĭ bine bufonĭ.

— Păcat, zisedu duca, că Domniĭ, de la parlament încoace, nu maĭ aŭ soĭtariĭ. Acum ştiŭ că ar avea mulţĭ.

— Inţeleg, un talent să scrie pentru posteritate, nu pentru ziua de astăzĭ. Cine

arĕ geniŭ şi nu va observa aceasta, se va pĭerde. Va scrie aceea ce geniul săŭ îl inspiră, suferinţele patrieĭ sale, durerile inimiĭ sale.., şi ce va folosi? Esilul il aşteaptă, drept toată răsplătirea. Ştiĭ d-ta, ce va să zică un esilat?... Un om afară de lege; oamenii îl urăsc, se sfiesc de el; îl privesc ca pe un făcător de rele. Iĭ rămîne dar, pentru ca să placă, să scrie numaĭ ode la zilele aniversare ale celor marĭ, saŭ sonete pe albumele cucoanelor... Iată cum se perde un geniu. Dar sînt poeţĭ pe care nimenĭ nu poate să'ĭ întreacă în această meserie, şi atuncĭ te afli, cu tot talentul, în urma luĭ Catina, şi altor poeţĭ făcătorĭ de ode, saŭ odobaşĭ, cum le zice dramaticul nostru Alecsandri.

— Catina? răspunse d-na S..., acest june are talent. Să ceteştĭ un sonet ce-a făcut pentru mine, sub titlu: versurĭ urîte la ò femee frumoasă... Nimic maĭ poetic, maĭ adevărat!.. După Catina vine V...E... P..., coroanele poeţilor!... Se vede că nu ĭ-aĭ cetit? Ascultă cîteva versurĭ din poetul meŭ favorit:

«Ear eŭ pe sub mantelă,
Te fur o a mea belă!..»

Pare că auzĭ vorbind cavaleriĭ din se-

colul de mijloc, cu insusianța lor amoroasă!..

— Știŭ și eŭ o strofă din poeții ce ĭ-aĭ numit. Dă'mĭ voe să o cetesc.

— Cetește!...

— *Ielele :*

Unele goale
Mîncaŭ din oale,
Găluștĭ prea groase
Prea nodoroase...
Hururum...
Brum...

Toată adunarea rîse.

— Ce face asta? răspunse d-na S..., din contră, găsesc o originalitate rară: *c'est le sublime du laid*... și chiar de se află vre un vers răŭ, nu face nimic, lîngă atîte altele sublime.

— Din nenorocire, lîngă atîte rele abĭa se află cîte unul bun. Eŭ credeam însă că coroana poeților noștri eraŭ Cîrlova, Alecsandrescu, Alecsandri, Sion, Negruți, Mureșanu, Donicĭ...

— Uf! ce nume! ce grozaviĭ! Cum v'ațĭ stricat gustul! Acum, înțeleg, pe Cîrlova să'l maĭ puĭ între poețĭ, fiind că e mort; pe Alecsandrescu iarășĭ, fiind că a făcut ceva, și fiind că acum a încetat de a maĭ scrie... Dar ceĭ-lalțĭ pe care mi'ĭ numeștĭ,

nu înțeleg cu ce obraz se maĭ pot acăța de Parnas.

— Imĭ pare răŭ, doamna mea, că mă puĭ în posiție să fac acuma un curs de literatură.., cînd socot c'ar fi maĭ bine să petrecem jucînd gajurile, saŭ calul alb.

— Gajurile și calul alb, răspunse doamna S.., sunt jocurĭ de mahala. Ar fi și păcat, noĭ, care începem a știĭ cîte ceva, să ne ocupăm cu ast-fel de petrecerĭ ordinare. Spune-mĭ de esemplu ,ce găseștĭ d-ta în Alecsandri, de mi-l puĭ între poețĭ?

— Alecsandri, doamna mea, a făcut maĭ mult de cît mulțĭ din poețiĭ noștri. El a re'nviat musa poporală, care de secolĭ zăcea uĭtată și care era amenințată a se perde în gura țiganilor lăutarĭ, care aŭ urmat vechilor trubadurĭ ce a avut poporul odinioară. Baladele, doĭnile, horele poporale, în care este istoria patrieĭ, suferințele poporuluĭ, poezia și caracterul natural al Romînuluĭ cu disposițiile sale de eroism, generositate, loialitate și simțibilitate; aceste balade, doĭne, și hore, care Alecsandri găsindu-le în fragmente pe icĭ pe colea, a știut a le întocmi și a le reproduce atît de bine, sînt un tesaur pentru literatura romînească. Nu este

o bucată în care să nu vezĭ o eleganță, o idee, saŭ un sublim.

— Poate, domnul meŭ, răspunse d-na S..., însă nu știŭ cum... baladele, doĭnele, și horele de care'mĭ vorbeștĭ, prea put a crîșmă.., a trivialitate.., saŭ cum am zice, a țărănie...

— Cu atîta maĭ mult merit aŭ, doamna mea. Ele aŭ eșit din sufletul, din inima poporuluĭ; și negreșit că poporul nostru n'a putut să cînte școala luĭ V. Hugo, Lamartine, Beranger și alțiĭ, după care poețiĭ noștri se screm a cînta. Cu toate acestea el, în simplitatea luĭ, făr'a-să consulta cu literaturĭ streine, făr'a ști-ceti saŭ scrie, a cîntat așa cum n'a maĭ cîntat alt popor.

După acestea scoseĭ Balade de ale luĭ Alecsandri si le cetiĭ. Toată societatea aplaudă și 'mĭ dete dreptate.

Apoĭ, veni vorba la Sion.

— Sion, ziseĭ eŭ reluând cuvîntul, după citeva bucățĭ care a publicat se vede că urmează școaleĭ luĭ Beranger. Eŭ de și nu sînt de partea imitatorilor, îĭ daŭ cuvînt : un poet să lucreze după disposiția sa, să facă ceva bun și interesant, și poate

ca imitatorul să aĭbă tot atîta merit ca şi un original.

Virgil a imitat pe Omer, Dante pe Virgil, şi alţiĭ pe acesta; şi cu toate aceste sînt nemuritorĭ! Sion dacă cu lucrările luĭ nu ne uĭmeşte, dar place; versurile luĭ sînt concise, limpezĭ, uşoare şi armonioase. El este un poet care ne trebuĭea. Versurile luĭ de împrejurărĭ vor caracteriza zilele în care trăim.

Cetiiĭ *Boeritul, Punga mea, Privighetoarea, Anul noŭ,* şi societatea sprijini opinia mea.

D-na S... mă provocă să'mĭ daŭ opinia despre Negruţi; căcĭ afară de vr'o două bucăţele de versurĭ amoroase, nu ştiŭ, zise ea, ce a maĭ făcut.

— Negruţi, doamna mea, este unul din ceĭ maĭ bunĭ scriitorĭ aĭ noştri. Gustul şi eleganţa stiluluĭ săŭ, compunerile sale originale în prosă şi în versurĭ, traducerile sale din V. Hugo şi Cantimir, caracterizează pe omul care ştie arta scrieriĭ.

— Dar Mureşanu? Ce veĭ zice de Mureşanu?,.. Of!... Aĭ să vorbeştĭ de poezia Ardealuluĭ şi o să mă strîngĭ de gît, zise d-na S.

— Este adevăr, doamna mea, că poe-

zia Ardealuluĭ nu prea e recomandabilă. Dar să ne mulțămim, căcĭ Ardealul dacă nu ne-a dat poețĭ, dar cel puțin ne-a dat bărbațĭ ca Lazăr, P. Maior, Șincaĭ și alțiĭ, care fiind-că trăim astăzĭ nu'ĭ numesc, carĭ vor fi nemuritorĭ. Mureșanu însă este destul să fie unul singur poet. El nu se ține de școala literaturiĭ franțeze, pentru că acolo limba aceasta nu se cultivă. El este din școala germană maĭ cu samă; sombru, aspru, medidativ, dar cu inimă, loĭal și naționalist. Nu am lîngă mine ceva din bucățile cîte le-a publicat în Gazeta de Transilvania, dar țiŭ minte o strofă din bucata: *O privire peste Carpațĭ*:

La noĭ e putred mărul, nu'ĭ chip de curățire!
Și tot ce se sperează sînt sîmburiĭ din el;
Aceștiĭ cer plîntare, silință și unire.
Atuncĭ va crește cedrul din ramul tinerel...

— Aĭ dreptate, zise d-na S. Aicĭ este o aluziune atît de naivă și de adevărată, că'țĭ stoarce lacrămĭ; și trebuĭa numaĭ un Transilvan, care a gemut atît timp sub Ungurĭ, să-o esprime.

S'a maĭ vorbit după aceasta despre maĭ mulțĭ poețĭ; eŭ îmĭ dăduĭ opinia fără nicĭ o scrupulositate. De la o vreme veniĭ la sfadă, cu d-na S..., Smărăndița

închise seanța, zicînd : Manoil are cuvînt; numaĭ cînd este vorba de gustul Romînilor, se arată cu totul descurajat. Trebui cu toate aceste, să'mĭ aducă aminte că nu este timp mult de cînd Romîniĭ eșiră din întunericul neștiințeĭ, și că progresul ce aŭ făcut în literatură este prea mult, pentru un termin așa de scurt. Ceĭa ce ne face să sperăm că peste cîțĭ-va anĭ, literatura și gustul vor merge departe.

Ne despărțim, căcĭ noaptea era înaintată. Eŭ trecuĭ în apartamentul meŭ.

22 Iunie

Seara trecută fu una din cele maĭ amare ce am cunoscut.

Doamna N. Colescu îmĭ propuse o preumblare pe dealurĭ.

Plecarăm însoțițĭ numaĭ de Zoe.

Cînd ne urcarăm în vîrful dealuluĭ, aruncarăm ochiĭ către cîmpiĭ. Valea era coperită de umbrele seriĭ ; cerul aprindea pe rînd pe rînd fanarele sale ; aerul răcoros și profumător ne îmbătase.

— Văzîndu-te cine-va, ar zice că nu maĭ eștĭ din lumea acesta ! Atîta semenĭ de rece la toate, pînă și la fermecul acestor locurĭ !- îmĭ zise Smărăndița.

— Acela nu s'ar însela.

— Dar pentru ce, Manoile?

— Vĭeaţa... vĭeaţa mă apasă!

— Să luăm lucrurile cum sînt, răspunse Smărăndiţa. Să nu pĭerdem din vedere că acel ce ne-a dat vĭeaţa; nu ne era cu nimic dator. Lumea poate să fie maĭ rea de cît credem noĭ; dar aceasta nu este un cuvînt ca să ne pĭerdem curagĭul şi să chĭemăm moartea!... Cîte lucrurĭ bune ne rămîne a face!... Şi cîte lucrurĭ bune nu sînt iară ca să ne mîngĭe de cele rele. Manoile, eştĭ nedrept şi insulţĭ provedinţa cînd te plîngĭ ast-fel despre vĭeaţă.

— Provedinţa!...

— Ascultă Manoile. Te îndoĭeştĭ de provedinţă, te îndoĭeştĭ de toate de la un timp în coace... o ştiŭ... De aice purcede desgustul ce cercĭ... Dar ĭată-ne departe de lume, într'acest templu măreţ al naturiĭ... Desbracă-ţĭ sufletul de patimile omeneştĭ, priveşte stelele cereştĭ, carĭ atrase şi re 'mpinse una către alta, se înturnă fie care în sfera eĭ, cu orînduĭala ce nicĭ odată nu s'a turburat? Pe pămînt toate făpturile împrumută una alteĭa sprijinul trebuitor; animalele daŭ ĭerburilor aerul cel stricat, şi ĭerburile

curățindu'l, îl întorc înapoĭ; vezĭ omul, vezĭ raporturile ce se află între puterile sale ințelegătoare și legile lumiĭ materiale la care este supus! Toate aceste nu ajung să'șĭ dovedească că este o provedință ce privighĭază neîncetat...

— Vreĭ să zicĭ că tot e bine, tot e la locul său?... Crede-mĕ, nu'mĭ spuĭ nimic noŭ... Toțĭ filosofiĭ mulțămițĭ aŭ zis aceasta înainte de noĭ: vĭeața este un bine!...

— Dar cum?

— Un rău!.

— Prin urmare, totul este o lucrare a uneĭ întîmplărĭ oarbe?

— Se poate.

— Dar dacă întîmplarea a făcut lucrurile, pentru ce de la începutul lor, pînă astăzĭ, nu a maĭ produs nimic noŭ?

— Această obĭecție este serioasă, dar nu este la întrebarea mea; eŭ nu am hotărît că întîmplarea a făcut lucrurile... Cu toate acestea'țĭ voiŭ răspunde îndată ce mă voiŭ lumina la cele ce voiŭ să te întreb. Cum o să împacĭ ideea provedințiĭ cu atîtea rele ce ne înconjură? Orĭ unde aruncăm ochiĭ întîlnim răul alăturea cu binele, vițiul alăturea cu virtutea; alăture cu un om care gustă toate fericirile, altul care se

lupta cu toate suferințele! Pentru ce aŭ trebuit fiarele și ierburile veninoase, reptitele, vulcanii, boalele și moartea, precum și egalitatea inteliginților?

— Maĭ întîĭ am să'ți spun că vorbeștĭ ca un avocat. Cu toate aceste, întrebarea îmĭ pare ușoară: alțiĭ aŭ zis-o maĭ înainte. Ceĭa ce li se pare răŭ, îmbrățișează numaĭ interesul particular.

De unde știĭ, dacă nu este o lege care face ca toate acele rele despre care un individ se plînge, să fie folositoare interesuluĭ general? De unde știĭ ca starea socială nu este așezată pe trebuințele ce oameniĭ aŭ uniĭ de alțiĭ?

— Din toate acestea, vreĭ să dovedeștĭ că relele eraŭ trebuincĭoase în folosul armonieĭ? Eŭ însă cred că acel ce a făcut lucrurile din nimica, și a căruĭ inteligență este perfectă, ar fi putut face ca, fără a fi răul, să meargă această armonie.

Vorbind ast-fel, un idiot vedem că trece pe o potecă, aproape de noĭ. El se opri, văzîndu-ne, să cerșească. Era surd, mut, gușat, fără un ochiŭ... ceva înspăimîntător!

— Privește această făptură, ziseĭ doamneĭ N. Colescu. Sînt încredințat că o să'mĭ